

Nationale ombudsman

24 APRIL. 1997

Verzoekschrift van de heer G.B.W. Vos te Nieuweroord

met een klacht over een gedraging van de Inspectie Noord + Oost van de Algemene Inspectiedienst (AID) te Zwolle.

Bestuursorgaan: de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij.

de nationale ombudsman

Verslagnummer 96.06666

KLACHT

Op 6 november 1996 ontving de Nationale ombudsman een verzoekschrift van de heer G.B.W. Vos te Nieuweroord met een klacht over een gedraging van de Inspectie Noord + Oost van de Algemene Inspectiedienst (AID) te Zwolle.

Naar deze gedraging, die wordt aangemerkt als een gedraging van de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, werd een onderzoek ingesteld.

Op grond van de door verzoeker verstrekte gegevens werd de klacht als volgt geformuleerd:

- Verzoeker klaagt erover dat de Inspectie Noord + Oost van de Algemene Inspectiedienst (AID) te Zwolle niet heeft gereageerd op zijn brief van 16 augustus 1996, waarin hij de AID een aantal vragen heeft gesteld met betrekking tot het handelen van de AID naar aanleiding van zijn meldingen op 9 en 12 augustus 1996 van bijensterfte veroorzaakt door het gebruik van bestrijdingsmiddelen in de landbouw.

ONDERZOEK

In het kader van het onderzoek werd de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij verzocht op de klacht te reageren en een afschrift toe te sturen van de stukken die op de klacht betrekking hebben. Tevens werd de Minister een aantal specifieke vragen gesteld. Het resultaat van het onderzoek werd als verslag van bevindingen gestuurd aan betrokkenen.

De Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij berichtte dat het verslag hem geen aanleiding gaf tot het maken van opmerkingen.

De reactie van verzoeker gaf aanleiding het verslag op een enkel punt aan te vullen.

BEVINDINGEN

De bevindingen van het onderzoek luiden als volgt:

- 1. Feiten

1.1. Op 8 augustus 1996 maakte verzoeker bij de Algemene Inspectiedienst (AID) telefonisch melding van door hem geconstateerde bijensterfte. Deze melding bevestigde hij per fax op 9 augustus 1996. Hierbij deelde bij de AID het volgende mee:

- Hierbij bevestig ik de telefonische melding van bijensterfte in mijn stal. Het aantal bijenvolken is drie en een drie-ramer. De bijenstal is gelegen bij mijn woning. De melding is gedaan aan uw heer A. d.d. 08-08-1996 ca 20.00 uur. Overdag en tot ca 17.00 uur was geen sterfte onder de bijen geconstateerd. Alle bijen vertonen duidelijk vergiftigingsverschijnselen. De tong geheel uit de bek en de vleugels gespreid. In overleg met de heer A. zijn monsters genomen. De dode bijen zijn verzameld van de plank om ca 22.30 uur en op 09-08-1996 ca 07.30 uur van de plank en van de bodem. Om ca 07.30 uur zijn uitgetrokken nog levende larven aangetroffen. Ook hier was sprake van de tong uit de bek. Ze werden bewaard in een schone afgesloten glazen pot in de koelkast. Gezien de zeer grote bijensterfte (ook landelijk) verzoek ik u om de nodige actie te ondernemen en te onderzoeken of de gebruikers van de vernietigende gewasbeschermingsmiddelen niet op een andere wijze dienen te worden geïnformeerd omtrent het gebruik en de schadelijke werking van de middelen ondanks de z.g. onschadelijke werking op insecten en milieu.

Wij als imkers zien wat er gebeurt met onze bijen, wat er verder in de natuur gebeurt aan het vermoeden van alle overige insecten wordt meestal voorbij gegaan, omdat dit niet direct geconstateerd wordt.

Tevens heb ik de melding gedaan van bijensterfte bij mevrouw P. te N. Het aantal bijenvolken bedraagt hier vijf.

Uw bevestiging en onderzoek zie ik gaarne met de meeste spoed uitgevoerd worden, wie hier de schuldige van is waarna eventuele aansprakelijkheid van de geleden schade kan worden gedaan.

1.2. Op 9 augustus 1996 deed zich een tweede geval van bijensterfte voor, waarvan verzoeker op dezelfde dag telefonisch melding maakte bij de AID. De bevestiging per fax volgde op 12 augustus 1996. De inhoud van dit schrijven luidde - voor zover van belang - als volgt:

- Hierbij bevestig ik een telefonische melding d.d. 09-08-1996 van bijensterfte in mijn stal. (...)

De melding is gedaan aan uw heer A. d.d. 09-08-1996 Ca 20.30 uur. Om ca. 18.30 uur werd ten zuiden van mijn bijenstal gespoten op een aardappelveld. 1 tot 1,5 uur later werden de eerste dode bijen aangetroffen op de plank. Hetzelfde was het geval bij mevrouw P. Alle bijen vertonen duidelijk vergiftigingsverschijnselen. De tong geheel uit de bek en de vleugels gespreid. In overleg met de heer A. zijn monsters genomen.'

1.3. Op 12 augustus 1996 bracht een medewerker van de AID een bezoek aan verzoeker. Op 14 augustus 1996 werd nogmaals een controlebezoek bij verzoeker afgelegd.

1.4. Vervolgens schreef verzoeker op 16 augustus 1996 de AID een brief met de volgende inhoud:

- Naar aanleiding van de door mij gedane melding van bijensterfte in mijn bijenstal gelegen bij mijn woning (...) te N. en bij de bijenstal van mevrouw P. te N. t.g.v. - vermoedelijke - landbouwbestrijdingsmiddelen d.d. 09-08-1996 en 12-08-1996, u toegezonden per telefax wens ik gaarne antwoord te ontvangen op de volgende vragen;

Waarom was en 6 x 24 uur na de eerste melding van bijensterfte nog geen bezoek/contact geweest met de betreffende landbouwer? Waarom is er geen ontvangstbewijs afgeleverd van de door de inspecteur meegenomen bijenmonsters?

Waarom zijn de twee bijenmonsters van twee verschillende bespuitingen bij elkaar in een pot gedaan? Waarom is en door de bezoekende inspecteur gesuggereerd dat de oorzaak van de bijensterfte wel in H. kon liggen, terwijl **zeer** duidelijk door de gedupeerde imkers is geconstateerd door wie, en waar en op welke tijd en gespoten is? Waarom worden de monsters onderzocht op Parathion bespuiting, terwijl de plaats, tijdstip en uitvoerende bekend zijn en doorgegeven aan uw dienst? Waarom wordt de melding van bijensterfte op/in de stal van mevrouw P. niet als een afzonderlijke melding behandeld maar als een melding gedaan door (verzoeker; N.o.). Ziet de AID de melding van donderdagavond 08-08-1996 en de melding van vrijdag 09-08-1996 als één melding?

De opmerking van uw inspecteur dat dit geval maar om drie kasten gaat, is door mij opgevat als een niet serieuze behandeling van de door mij gedane aangifte. Ook hierover wens ik een nadere uitleg waar uw grens ligt van behandeling van een aangifte.

Ik verzoek u om de door mij gestelde vragen op korte termijn schriftelijk te beantwoorden.

1.5. Op 17 augustus 1996 deed verzoeker nogmaals telefonisch melding van een geval van bijensterfte. De schriftelijke bevestiging hiervan volgde op 19 augustus 1996 en luidde als volgt:

- "Hierbij bevestig ik mijn telefonische melding van bijensterfte d.d. 17-08-1996. De melding is door mij gedaan aan de heer A. om ca 08.00 uur en herhaald om ca 09.00 uur op uw telefoonnummer te Zwolle met doorschakeling naar een andere vestiging.

Er is gespoten op een aardappelareaal gelegen aan de K.J. hoek T—weg te N. Tijdstip vrijdag 16—08—1996 tussen 19.00 en 21.00 uur. Navraag bij de betreffende landbouwer gaf als resultaat dat men gespoten zou hebben met Prior. Door mij werd om ca 09.45 uur op het betreffende areaal een verpakking gevonden van Maneb Brestan

De bijensterfte werd ontdekt op zaterdag 17—08-1996 om ca 07.30 uur. De bijen vertoonden een totaal ander sterfgedrag dan bij de andere bespuitingen. Het duurde veel langer (bij velen tot in de middag) en de stuiptrekkingen waren veel heviger.

Ik verzoek u hierbij de nodige actie te ondernemen en mij van de verrichtingen van uw dienst op de hoogte te houden.

1.6. Bij uitblijven van een reactie deelde verzoeker bij brief van 23 september 1996 de AID het volgende mee:

Tot op heden ben ik nog niet in het bezit gekomen van een antwoord of bevestiging van ontvangst van mijn per telefax aan u verzonden meldingen van bijensterfte ten gevolge van gewasbeschermingsmiddelen d.d. 8, 9 en 17 augustus 1996.

Het resultaat van een door u uit te voeren onderzoek van de aan u verstrekte bijen is mij ook nog niet bekend en een antwoord op mijn fax met vragen d.d. 16-08—1996 is door mij nog niet ontvangen.

Gaarne ontvang ik van u een omgaand antwoord op de door mij gestelde vragen of de termijn waarbinnen ik het antwoord zou kunnen verwachten. Indien u alle drie de meldingen seponereert en de vragen niet kunt behandelen, verzoek ik u vriendelijk mij dit te melden.

Het is in het belang van de imkers om te weten welke procedures zij dienen te hanteren om schademeldingen aan u door te geven en in behandeling te krijgen. Buiten de schade aan het milieu, het verlies aan bijen en de emotionele schade van de imker is een duidelijke behandeling met proces-verbaal van uw kant belangrijk om gebruikers van niet toegestane middelen of bij het onjuist gebruiken van wel toegestane middelen, aansprakelijk te stellen voor de door hun aangerichte schade..."

1.7. Omdat een antwoord op de hiervoor genoemde brieven uitbleef, wendde verzoeker zich bij brief van 5 november 1996 met een klacht tot de Nationale ombudsman.

2. Standpunt verzoeker

Voor het standpunt van verzoeker wordt verwezen naar de klachtsamenvatting onder KLACHT.

3. Standpunt van de minister

3.1. De Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij legde in actie op de klacht van verzoeker op 7 januari 1997 aan de Nationale ombudsman een brief over van de Teamleider A. van de Algemene Inspectiedienst Noord + Oost van 12 december 1996, gericht aan het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. De Minister liet weten zich met de inhoud van deze brief te kunnen verenigen. In de brief van de teamleider werd — voor zover van belang — het volgende meegedeeld:

- Op donderdag 8 augustus 1996 heeft (verzoeker; N.o.) s'avonds melding gemaakt van bijensterfte. Vrijdag 9 augustus 1996 wend ik nogmaals van een bijensterfte door (verzoeker; N.a.) op de hoogte gesteld, waarbij de mededeling dat mw. P., die nabij hem woonachtig is, ook bijensterfte had.

Mij was bekend dat wij sinds een aantal dagen uitzonderlijk veel meldingen hadden gekregen van bijensterfte en dat vanwege de vakantieperiode minder personele inzet mogelijk was

Een hoeveelheid sterftes als in die periode en daarna hebben wij bij de AID nog nimmer gehad en was dus sprake van een bijzondere situatie.

Ik heb (verzoeker; N.a.) in dat weekend ook op onze capaciteitsproblemen gewezen en toegezegd dat wij zo spoedig mogelijk zouden komen. Gebleken was dat in geval van klacht soms meer dan een halve dag nodig was om de oorzaak te inventariseren. Om toch maar meerdere klachten te kunnen afwerken is toentertijd in bepaalde gevallen volstaan om de hoogstnodige gegevens vast te leggen om later nog een vervolgonderzoek in te stellen. In een aantal gevallen hebben wij zelfs direct moeten zeggen dat er niemand beschikbaar was om langs te komen.

Gedurende de onderzoeken in begin augustus werd ook duidelijk dat de sterftes die tot dan merendeels voorkwamen in Gelderland (en Overijssel) een gevolg waren van de luizenplaag op landbouwgewassen. Juist deze luizen scheidden een zoete stof af waarop de bijen vlogen. In het wettelijk gebruiksvoorschrift van daarvoor geëigende bestrijdingsmiddelen wordt niet expliciet aan een dergelijke dracht gedacht en een bepaling opgenomen.

In de wettelijke gebruiksvoorschriften wordt wel melding gemaakt dat niet bespoten mag worden wanneer bijen op bepaalde gewassen vliegen (hierbij moet worden gedacht aan drachtplanten). Bepaalde onkruiden kunnen een drachtplant zijn, doch de aardappel is geen drachtplant.

Op maandag 12 augustus 1996 kon volgens de volgorde van meldingen een bezoek worden gebracht aan (verzoeken; N.o.). Vervolgens werd op woensdag 14 augustus 1996 wederom een controlebezoek gebracht.

Door (echtgenote van verzoeker; N.o.) wend duidelijk aangegeven dat landbouwer H. de dader was en dat de bespuiting op een aangewezen perceel aardappelen de oorzaak was.

Bij controle is vastgesteld dat een bespuiting op dat aangewezen perceel niet de oorzaak geweest kan zijn, daar deze aardappelen reeds eerder waren doodgespoten ten behoeve van pootgoedteelt. Dit is in het vervolgbezoek medegedeeld aan (echtgenote van verzoeker; N.o.).

In het vliegbereik van de bijen lagen wel meerdere percelen aardappelen waaronder ook één of meerdere van genoemde H.

Op 15 augustus is H. ook gehoord over zijn bespuitingen. Hij gaf toe de afgelopen dagen luisbestrijdingen te hebben toegepast met dimethoaat en parathion. H. gaf aan niet op de hoogte te zijn van bijensterfte elders in het land en tijdens de bespuitingen ook geen bijen te hebben zien vliegen. In zijn percelen is ook geen bloeiend onkruid (drachtplant) aangetroffen waarop de bijen zouden vliegen.

Teneinde klaarheid in de vele klachten te kunnen krijgen werd door mij contact opgenomen met het CM te Assen over de verbaliserende mogelijkheid op grond van artikel 13, lid 4 van de Bestrijdingsmiddelenwet 1962.

Twee grote vraagtekens waren de verwijtbaarheid (het kunnen weten van luisafscheiding op aardappelen waarop bijen vliegen) en wie is de veroorzaker van de schade. Per schrijven van 20 augustus 1996 heb ik de controle—adviseur gevraagd handvatten met betrekking tot de verwijtbaarheid te verstrekken middels perspublicaties. (...) Eerst op 5 december 1996 ontving ik deze stukken.

Voldoende vraagtekens voor het CM om vooraf te zeggen dat in geval van aanzeggen van proces—verbaal de zaak wel rond moet zijn op genoemde punten.

Omdat en onduidelijkheid was over bij de boeren beschikbare informatie is door mij contact met pers en georganiseerd bedrijfsleven gelegd. De verwijtbaarheid heeft in Drenthe definitieve vorm gekregen vanaf 16, 17 en 19 augustus toen via TV Drenthe, radio Drenthe, DLV, NLTO berichtgevingen zijn verstrekt. Als datum van voldoende berichtgeving kan 20 augustus worden gesteld.

Om voldoende inzicht te krijgen in de doodsoorzaak van de bijen wend in een aantal gevallen een monster voor onderzoek ingezonden. Het monster van (verzoeker; N.o.) werd gelijk met de andere monsters ingezonden en begin november werd bericht ontvangen. Uitslag positief op parathion (...).

- Met de O.v.J. te Assen werden op 11-12-1996 de aanwezige stukken t.a.v. de verwijtbaarheid doorgenomen. Het standpunt van het OM is in deze ongewijzigd gebleven. Bij bespuitingen tot ca 20 augustus 1996 is er onvoldoende voorlichting richting de akkerbouwers geweest, zodat voor bespuitingen tot 20 augustus 1996 geen proces—verbaal wordt opgemaakt.

Ten aanzien van de ontvangen correspondentie van (verzoeker; N.o.) van 23 september 1996 merk ik op dat hierop niet gereageerd is, daar in het controlebezoek van 14 augustus 1996 uitdrukkelijk is gezegd dat wij op het geheel terug zouden komen, zonder mededeling van tijdslimiet. Uiteraard pas wanneer de onderzoeken in alle vormen zijn afgerond.

Dat moment is in feite nu, zodat ook de andere imkers in Drenthe waar monsters zijn genomen van de resultaten op de hoogte worden gesteld.

Het resultaat van ons werk wondt in de regel niet aan de klager gemeld i.v.m. bescherming privacy. In dit geval is conform de gedragsregel gehandeld.

Het ware beter geweest na de schriftelijke reactie van 23 september van (verzoeker; N.o.) aan te geven dat en nog geen reactie kon worden gegeven i.v.m. het ontbreken van gegevens. Inmiddels zijn alle gegevens beschikbaar en zal (verzoeker; N.o.) schriftelijk antwoord ontvangen..

- 3.2. Op 16 januari 1997 deed de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij de Nationale ombudsman een kopie toekomen van de brief, gedateerd 17 december 1996, waarin aan verzoeker de controleresultaten van het controlebezoek van 12 en 14 augustus 1996 waren meegedeeld. De inhoud van deze brief luidt als volgt:

"Hierbij deel ik u de controleresultaten mede van het controlebezoek van 12 en 14 augustus 1996.

Uw situatie van bijensterfte is volgens de AID—ambtenaren niet gelegen in een bespuiting op het perceel met reeds doodgespoten aardappelloop, doch veroorzaakt door insecticides die zeer vermoedelijk op aardappelplanten tegen luis werden ingezet.

Vanwege een zeer bijzondere en complexe situatie is de gehele situatie in o.a. Drenthe besproken met het O.M. Verschillende aspecten kwamen hierbij aan de orde, zoals wie is de veroorzaker van de schade en wat is de verwijtbaarheid.

- Van het bij u ontvangen monster- dode bijen wend begin november 1996 een uitslag van TNO ontvangen. De uitslag was: 2.6 mg/kg parathion.

Begin december heb ik na het verkrijgen van meerdere uitslagen de gehele situatie nogmaals met de C.v.J. te Assen besproken met als resultaat dat in die gevallen als de uwe, waar omstreeks 8 – 10 augustus is gespoten, en nog onvoldoende verwijtbaarheid was richting de akkerbouwers vanwege nog onvoldoende gerichte publicaties naar die sector. Proces—verbaal wordt dus niet opgemaakt.

4. Reactie op het verslag van bevindingen

In reactie op het verslag van bevindingen liet verzoeker ander meer weten dat het daarin weergegeven standpunt van de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij onvolledig is en geen antwoord geeft op de door hem in zijn brief van 16 augustus 1996 gestelde vragen. Hij gaf daarbij aan dat beantwoording van deze vragen van belang is in verband met de door imkers te ondernemen stappen in geval van spuitschade.

BEOORDELING

1. Verzoeker maakte op 9 en 12 augustus 1996 bij de Inspectie Noord+ Oost van de Algemene Inspectiedienst (AID) te Zwolle schriftelijk melding van bijensterfte onder zijn bijenvolken op respectievelijk 8 en 9 augustus 1996 als gevolg van het gebruik van bestrijdingsmiddelen in de landbouw. Vervolgens schreef verzoeker op 16 augustus 1996 een brief waarin hij de AID een aantal vragen stelde met betrekking tot het handelen van de AID naar aanleiding van deze meldingen. Op 19 augustus 1996 meldde verzoeker bij de AID een derde geval van bijensterfte, dat had plaatsgevonden op 17 augustus 1996. Omdat een antwoord op zijn brief van 16 augustus 1996 uitbleef en verzoeker evenmin bekend was met de uitkomst van het door de AID verrichte onderzoek naar de bijensterfte, verzocht hij bij brief van 23 september 1996 de AID nogmaals om een reactie. Tot het moment waarop hij zich tot de Nationale ombudsman wendde (6 november 1996), had verzoeker de gevraagde gegevens nog niet ontvangen.

2. De Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij verwees voor zijn standpunt naar de brief van de Teamleider A. van de Algemene Inspectiedienst Noord + Oost van 12 december 1996. Deze bracht naar aanleiding van de klacht naar voren dat in verband met het ontbreken van gegevens geen reactie had kunnen worden gegeven op de brieven van verzoeker. Hij erkende echter dat het beter was geweest verzoeker hiervan na zijn brief van 23 september 1996 op de hoogte te stellen. Ten toelichting deelde hij mee dat begin november 1996 bericht van TNO was ontvangen naar aanleiding van het onderzoek naar de doodsoorzaak van de bijen. Verder gaf hij aan dat op 20 augustus 1996 perspublicaties waren opgevraagd om - met het oog op eventueel verbaliserend optreden — aan de hand daarvan te kunnen beoordelen in hoeverre de veroorzakers van de schade verwijtbaar hadden gehandeld. Deze stukken waren volgens de Teamleider pas op 5 december ontvangen, en vervolgens op 11 december 1996 met de officier van justitie te Assen ten aanzien van de verwijtbaarheid doorgenomen. Pas op dat moment waren de onderzoeken volledig afgerond en konden de imkers in Drenthe van de onderzoeksresultaten op de hoogte worden gesteld. Verzoeker is vervolgens bij brief van 17 december 1996 door de AID over de resultaten van het controlebezoek van 12 en 14 augustus 1996 geïnformeerd.

3. Het is een vereiste van zorgvuldigheid dat overheidsinstanties aan hen gerichte brieven afhandelen binnen een redelijke termijn. Indien directe afhandeling niet mogelijk is, behoort de betrokkene binnen twee - drie weken een behandelingsbericht te ontvangen. Dit bericht dient informatie te bevatten over de reden waarom directe afhandeling niet mogelijk is en over de tijd die naar verwachting nog met de afhandeling zal zijn gemoeid. Het behandelingsbericht zal tevens gegevens moeten bevatten die betrokkene in staat stellen om direct toegang te krijgen tot de afdeling of ambtenaar die zich bezighoudt met de behandeling van zijn brief.

Als naderhand blijkt dat de behandeling langer gaat duren dan in het behandelingsbericht was aangegeven, behoort de betrokkene daarover tijdig te worden geïnformeerd. Dit moet gebeuren door middel van een tussenbericht. In dit tussenbericht dient de reden van de ontstane vertraging te worden vermeld en dient een nieuwe termijn te worden genoemd waarbinnen afhandeling naar verwachting zal plaatsvinden. Indien het noemen van zo' n nieuwe termijn niet mogelijk is, moet dit worden meegedeeld en uitgelegd.

4. Gerekend vanaf 16 augustus 1996 heeft het vier maanden geduurd voordat verzoeker van de resultaten van het onderzoek naar de bijensterfte op de hoogte werd gesteld. Gelet op hetgeen van de zijde van de AID naar voren is gebracht, kan dit als een redelijke termijn worden aangemerkt. In deze periode heeft de AID echter nagelaten betrokkene door middel van een behandelingsbericht - eventueel gevolgd door een tussenbericht — zoals hiervoor onder 3. aangegeven, te informeren over de reden van het onbeantwoord laten van zijn brieven en over de termijn waarop hij antwoord tegemoet kon zien. Dit is niet juist. De onderzochte gedraging is dan ook niet behoorlijk

5. Overigens moet worden geconstateerd dat de AID in zijn brief van 17 december 1996 verzoeker weliswaar heeft geïnformeerd over de controleresultaten van het onderzoek naar aanleiding van zijn meldingen van bijensterfte in augustus 1996, maar geen antwoord heeft gegeven op de vragen die verzoeker in zijn brief van 16 augustus 1996 aan de AID heeft voorgelegd.

Dit geeft aanleiding aan dit rapport een aanbeveling te verbinden.

AANBEVELING

De Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij wordt in overweging gegeven te bevorderen dat de Inspectie Noord + Oost van de Algemene Inspectiedienst te Zwolle alsnog de vragen beantwoordt zoals die door verzoeker zijn voorgelegd in zijn brief van 16 augustus 1996.

CONCLUSIE

De klacht over de onderzochte gedraging van de Inspectie Noord +Oost van de Algemene Inspectiedienst te Zwolle, die wordt aangemerkt als een gedraging van de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, is gegrond.

Nationale ombudsman,

ing. dr.M.Oosting